

DİLİN SINIRLARINDA YAŞAYAN SESSİZ BEDEN

Ali Asgar Çakmakcı

Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi,
aacakmakci(at)gmail.com

ÖZ

Anahtar kelimeler:
Tehching Hsieh,
Sanat,
Performans,
Beden,
Mekan

Bu makalede, performans sanatçısı Tehching Hsieh'in "Bir Yıl Performans" isimli beş çalışmasının ilk üçünün yorumlamaları yapılacaktır. Sanatçının performansları, kendisinden önce gelen performans sanatçıların işleriyle karşılaştırıldığında radikalliğiyle oldukça dikkat çekmektedir. Özgürlük, mülkiyet, bir arada yaşama, zaman, güvenlik ve yalnızlık gibi kavramları uzun süreli yaptığı performanslarla sorgulamıştır. Hsieh'in yaptığı performanslar çoğunlukla seyircisi olmayan, seyirci katılımına ve gözlemine dayanmayan, oldukça radikal ve içerisinde herhangi bir öykü barındırmayan performanslar olarak okunabilir. Performansların süreçleri yaklaşık bir yıl gibi oldukça uzun zaman dilimlerini içermiştir. Hsieh, "Hayat bir ömür boyu hapis cezası" diyerek hayatını, yaşamın insan üzerine olan yaptırımlarının ve koşullandırılmalarının sınırlarını, kendi çizdiği sınırlar ve koşullar çerçevesinde yeniden yapılandığı performanslarla sorgulamıştır.

SILENT BODY LIVING IN THE LIMITS OF THE LANGUAGE

ABSTRACT

Keywords:
Tehching Hsieh,
Art,
Performance,
Body,
Place

In this article, interpretations will be made on Tehching Hsieh's first three works from a total of five works named 'One-Year Performance'. The performances of the artist, when compared to the works of the artists that came earlier, are quite noteworthy due to their radicality. He questioned concepts such as freedom, ownership, coexistence, time, security and loneliness with long-term performances. Hsieh's performances can be read as radical rather than narrative performances since they are not based on a spectation, observation or participation. The durations of the performances covers a rather long time such as a year. Hsieh said "Life is a life sentence." and he questioned the limits of the sanctions and conditions of life on human beings by the performances he restructured within the framework of his own limits and conditions.

Giriş

Günümüz sanat yapma pratiklerinden olan performans sanatı, sanatçıların kendi bedenleri ile kurdukları ilişkiler üzerinden şekillenmektedir. Performans sanatı, sanatçıların içinde yaşadığı kültürel kimlikler çerçevesinde, sanatçı kimliğinin ve sanatsal temsillerin beden üzerinden sorgulandığı bir alandır. Performans sanatı, sanatçıların öznel deneyimlerinin yansımaları çerçevesinde, sanatın hem nesnesi hem de öznesi olarak konumlandıkları bakış açılarının geleneksel sanat yapma pratikleri ile hesaplaşmaları olarak algılanabilir. Sanatçıların çalışmalarında sanatsal temsil nesnesi olarak gördükleri süreçleri, sanatsal bir imgeye dönüşmesinin olanaklarının araştırılması ve sorgulanması gerçekleştirilmiştir. Sanatçıların kendi imgelerinin yansıdığı nesneler olarak gördükleri performans, yaşam karşısındaki insanlara dayatılmış olan gerçekliğe bilinçli bir tavır olarak okunabilir. Performans sanatçıları, her türden iktidar ilişkilerinin sorgulandığı ve kendilerini sanatçı olarak yeniden konumlandıkları süreçleri yaratarak sorgulamışlardır. Tayvanlı performans sanatçısı Tehching Hsieh'in yaptığı performanslarda bu çerçevede gerçekleştirilmiş olan, sanat tarihinin en zorlu çalışmaları olarak sorgulamaları yapılacaktır.

Edilgen bedenin içerisi 'bir yıl kafeste yaşamak

1950 Tayvan doğumlu olan Tehching Hsieh, bir performans sanatçısı olarak, 29 Eylül 1978 yılından 3 Eylül 1979 yılına kadar tamamen kendi kurgusu ve kişisel iradesi ile 11.6 x 9 x 8 m. boyutlarında ahşaptan yapılmış sembolik bir hapisane hücresi gibi tasarladığı bir kafeste yaşamıştır. Bir yıl boyunca kimseyle konuşmadan, televizyon izlemeden, kitap ve gazete okumadan performansını gerçekleştirmiştir. Avukat olan Robert Projansky süreci gözlemlemiş ve performansı onaylamıştır. Başka bir arkadaşı temizliğini yapmış, yemeğini getirmiş ve bu süreci belgelemek için belirli aralıklarla fotoğraflar çekmiştir. Belirli saatlerde ve aylarda bu süreci görmek isteyen izleyicilerin de gözlemine olanak sağlanmıştır.

Resim 1. Tehching Hsieh, 'Bir Yıl Performans', 1978-1979, 'Kafes parçası', New York. Fotoğraflar: Cheng Wei Kuong, Chester Higgins Jr.

Tehching Hsieh performansının içeriğini ise hayatı düşünmek olarak açıklamıştır. Kendisini kapattığı hücresinde bir tür arınma yaşayarak, yeniden doğumun olasılıklarına açılma olarak algılayabileceğimiz bir performans gerçekleştirmiştir. İçinde yaşadığı kaotik kültürden geri çekilme ve sadece kendi değeri üzerine düşünerek, bedeni yolu ile kendini eğitme olarak mistik bir tavır sergilemiştir. Hsieh bu performansında, bilerek ve isteyerek iradesiyle kendisini tecrit ederek, bir yıl süresince yalnızlığı deneyimleyerek, kendi kimliği ve diğer insanlarla olan bağlantıları üzerinden sorgulamalarını gerçekleştirmiştir. İnsanı insan yapan bazı eylemlerden arınarak, yaşamla yalın ve çıplak olarak yüzleşmiştir. Bu performansın bir çok açılımlarından birisi de, sosyal bir varlık olan bireyin kişiliğinin oluşumunda çevrenin etkileri üzerinden de okunabilir. Sanatçının 'Bir Yıl Kafeste Yaşamak' performansını bir benlik kurgusu ve yaratımı olarak algılayabiliriz. Kendisinin de söylediği gibi hayatı bir hapisane olarak görmüştür, "Hayat bir ömür boyu hapis cezası" (Abramovic, 2017) diyerek aslında yaptığı performansın içeriğine dair ipuçları vermektedir.

Resim 2. Tehching Hsieh, 'Bir Yıl Performans', 1978-1979, 'Kafes parçası', New York. Fotoğraflar: Cheng Wei Kuong

Sanatçının performansı, insanların içine kapatıldığı dünyanın kültürel kodlarına maruz kalmaları çerçevesinde, eylemlerinin biricik belirleyicisi olamadıklarını adeta yüzlerine çarpmaktadır. Sanatçının çalışmaları, özgürlük kavramının sınırlarının sorgulanmasına ve bu kavramın açılımına neden olmaktadır. Sanatçının Amerika'ya ilk geldiğinde yaşadıklarının, sanatına bakış açısını, duygularını ve düşüncelerini nasıl şekillendirdiği üzerinden yorumlanabilir. 1974'de bir petrol tankerinde denizci olarak çalışırken, Amerika'da tanker limana demir attığında gemiden kaçarak ve yasa dışı bir göçmen olarak New York'a gitmiştir. Bu yeni kültür ortamında elindeki Süper 8 bir kamerası tek sanat yapma aletidir. Bu şehre geldiğinde sanatın nerede ve nasıl yapıldığına dair hiç bir fikri yokken yaşadığı kültür şoku ile 24 yaşından 28 yaşına kadar sanat adına hiç bir şey yapmamıştır. Bu süreç, Tayvan'da geleneksel bir sanat eğitimi aldığından sanata bakış açısını da değiştirmiştir. Karamsarlık ve hayal kırıklığı düşüncelerini yeniden yapılandırmasına neden olmuştur. Artık yeni bir

insan olarak her şeye yeniden başlamak zorunda kalmıştır. Sanat hakkında düşünmek için çok zamanının olduğunu söyleyen sanatçı bu yeni ortamı, düşüncelerinin derinleştiği ve projelerini kurguladığı yıllar olarak adlandırmıştır. 1978'den 1986 yılına kadar geçen sürede "Bir Yıl Performans" isimli çalışmaları kurgulamış ve gerçekleştirmiştir. Hsieh'in çalışmaları 20. yüzyılın en uzun süreli ve radikal performansları olarak sanat tarihine geçmiştir. 1988'e kadar birçok işte çalışarak hayatta kalma mücadelesi vermiş ve 1988'de çıkan genel afla yasadışı bir insan olmaktan kurtulmuştur. Geçen 14 yıl içerisinde bu yeni kültüre adapte olmaya çalışmıştır. Hayatta kalmaya çalıştığı 13 yıllık plan olarak adlandırdığı projeleri üzerine çalışmıştır. Bu süreçte bir çok fotoğraf çekerek yeni yaşamaya başladığı kültürü tanıma ve sorgulama olanağı bulmuştur. Hayatı düşünmek olarak algıladığı performanslarında, sanatçının bedeni ile kurduğu ilişkide kendisini belirli özgürlüklerinden mahrum bırakması ile bedenindeki fiziksel değişimlerle, duygularındaki ve düşüncelerindeki değişimin de gerçekleşmesinin olasılıklarını aramıştır.

"İç" ve "dış" kavramlarının aritmetik kavramlar olmadığını ve hesap yolu ile birbirinden ayıramayacağını da belirtmeliyim. Bu kavramlar, kişinin varlığına, kendi öz bedensel deneyimine dayanan kavramlardır; kişinin hem içindedir (bedenime vurma değil, bana vurma derim), hemde dışındadır. (Varlığım, bedenimin içindedir). Beden, benim dışımda kalan her şeyle benliğim arasındaki sınırdır. (Ong, 2007: 91)

Sanatçının bedeninde gözlemlenebilen dış değişimler aynı zamanda duygularının ve düşüncelerinin de yansımalarını oluşturmaktadır. Bedenin dışı ile beden içi arasındaki bütünsel birliğin oluşumunun tek gerçekçi tanığı kendisi olmuştur. Sanatçı gerçekleştirdiği bu performansıyla, düşüncesinin bedenini disipline etmesinde, düşüncenin ve beden sınırlılıkları içinde, benliğinde yeni duygu ve düşünce oluşumlarına neden olmuştur. Seyircisi olmayan performansları, sanatçının sadece kendisiyle olan bir hesaplaşması olarak algılanabilir. Yaşamın katı ve acımasız gerçekliği karşısında sanatçı "mış gibi" yapmak yerine gerçek mekan ve zamanda deneyimlediği bu mekanların katı koşullarını yaşayarak tecrübe etmiştir. Bu tercih aynı zamanda bir vazgeçişdir. Dışarıdan kendisine dayatılmış hiç koşul ve şart yoktur. Özgürlük deneyimini kendi seçtiği koşullar altında yeniden kendi iradesi ile yaratmıştır. Bu uzun süreli ve seyircisiz gerçekleştirdiği performansları, beden bu süreçlerde nasıl değiştiğinin ve bedeni yöneten aklın, bedeni nasıl kontrol ve disipline edebileceğinin olasılıklarına da açılmaktadır. Bu olasılıklar içerisinde, Batı düşünce tarzındaki ayrı olarak algılanan ruh beden ikiliğini ortadan kaldırarak bütünlüklü bir insan olu-

şunun da olasılıklarını sergilemiştir. Hsieh'in performansları aynı zamanda Doğu kültürünün bakış açısından, Batı kültürünün ayrıştırdığı ruh ve beden bütünlüğünü de temsil etmektedir.

Batıdaki medenileşme süreci beden ve tin ikiliği üzerine kuruludur. Bu sürecin, insanın kendi bedenini tinin hakimiyeti altına almasıyla, tını beden-den soyutlayarak fiziksel varoluşa dayalı olan koşulların arınmasıyla daha da başarılı bir şekilde ilerlediği iddia edilebilir. (Fischer-Lichte, 2016:171)

Bir tür arınma olarak algılanabilecek bu çalışmadan kalıcı olarak değişmeden çıkmak mümkün görünmemektedir. İnsanın düşünceleri ile birlikte olan değişimin gerçekleşmesinin en büyük kaynağı yaşanan acılardır. Sadece acı insanda en radikal değişimin nedenidir.

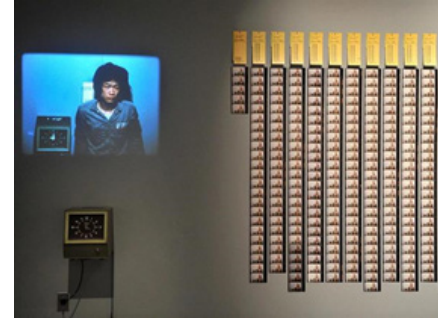
Yaşama kök salma yeterli bir yaşama zevkiyle desteklenmezse insanın yapması gereken şey, kendisini tehlikeye atarak ya da zor durumda bırakarak anlamı tuzağa düşürmek ve böylece eksik olan sınırları bulmak ve özellikle kişisel meşruiyetini test etmektir. (Breton, 2011: 11)

Hsieh'in bu kısıtlayıcı performansı, yalnızlığında dünya ile kurduğu ilişkinin en umutsuz deneyimini gözler önüne sermektedir. Performansın izleyicileri, hiç bir iş ve şey yapmadan, bomboş geçen bir yılda, sanatçının yaşadığı içsel süreçlerin ve acıların hiç birini gözlemleyemezler, sadece boş zamanın sanatçının bedenine olan yansımalarını görebilirler. İnsanlar genellikle dünyayı kendi yalnızlıkları içerisinde deneyimleyemezler. Özbenliklerini, hep başkaları tarafından şekillenen, kamusal alanlara ait bir nesne gibi tecrit edilmiş bireyler olarak deneyimlerler. Sanatçının bu performansında, hiç bir şekilde televizyon izlememesi, radyo dinlememesi, gazete ve kitap okumamasının en radikal duruşu olarak algılanabilir. Her gün televizyonlarda, gazetelerde sonsuz haber akışlarının bombardımanlarına maruz kalan bireyler, neyin gerçek olup neyin gerçek olmadığı üzerine üretilen bir çok manipülasyonlara maruz kalarak kendilerine ve dolayısıyla yaşamlarına yabancılaşırlar. "Her türden toplumsal ilişki her bir kişinin içsel psikolojik kaygılarına ne denli yaklaşırsa o denli gerçektir, inandırıcıdır ve sahicidir" (Sennett, 1996:372). Sanatçının bu performansındaki önemli sorgulamalarından biri de bu toplumsal ilişkilerin kaynağını oluşturan içsel süreçlerin gerçekliğini, inandırıcılığını ve sahiciliğini, nasıl oluşturduğu üzerinden okunabilir. Bireysel gerçekliği toplumsallığın oluşturduğu bir dünyada, bir süreliğine inzivaya çekilmek algıların ve düşüncelerin temizlenmesini sağlayarak daha sağlam bir bireysel benlik yaratabilir. Sanatçı, bir yıllığına gerçekleştirdiği yalnızlık süresince, daha iyi gözlemler yapabilen, algıları daha temiz ve kendinden daha

emin olarak yarattığı yaşamının filozofuna dönüşmüştür. Bu süreçte geçirdiği mutlak yalnızlığı, hayatının kendisine ait olduğuna dair bakış açısı yaratmıştır. Bu kısır yalnızlıktan akli başında olarak çıkararak kendi özgüvenini de sağlamlaştırmıştır. Kişisel yalnızlığından başarı ile çıktığında ise kendisi ve başkaları arasındaki dengeleri daha iyi belirleyerek, çelişkisiz tam duruş sergilemiştir. Bu çerçevede, en yaratıcı fikirlerin de genellikle kendi yalnızlığı ile barışmış, yalnızlığı yaratabilen ve dönüştürebilen insanların başarısı olarak görülebilir. Sanatçı bir yıl hiç konuşmayarak, beden ve dil arasındaki bütün düşünsel süreçleri ve bunların ürettiği fikirleri kendi içine dönük olarak gerçekleştirmiştir. Dildeki kurulan anlamlar kendi anlamlarını yitirerek anlaşılma- z hale gelmiştir. Bu yüzden çalışmalarına bir anlam vermekten olabildiğince kaçınmaktadır. Sanatçı bu süreçte hiç konuşmadığı için sesin ve dilin bütün sembolik düzenini de sarsmıştır. Kendi yalnızlığının cehennemini yaratarak kendisiyle yüzleşmiştir. Hsieh'nin ilk olarak böyle bir performansı çok temel bir duygu olan yalnızlık ve bedeni yalıtma üzerine gerçekleştirmesi tesadüf değildir. Değişime buradan başlayarak, geldiği bu yeni kültürde deneyimlediği her şeyi görünür kılmıştır. Bu çalışmasında sanatçı, izole olmak, yalnızlık, yabancılaşma ve öteki olmak kavramları görünür hale getirmiştir. Bu duygulardan kurtulmanın yolu onları dönüştürmek için kendi içinde hesaplaşması ve yeni hedefler belirleyerek bu hedefler için risk alması gerekmektedir. Bu da daha sonra yapacağı performanslarında görünür hale gelecektir. Hsieh tamamen çok stratejik davranarak keskin bir irade ile kimsenin deneyimlemeyi göze alamadığı şeyleri deneyimleyerek yaşamını bir sanat eserine dönüştürmüştür.

Etken bedenin yüzeyi ve zaman

Hsieh daha sonra 11 Nisan 1980'den 11 Nisan 1981'e kadar geçen bir yıl süre içerisinde yine boş odada başka bir performans gerçekleştirmiştir. Bu performansı da bir önceki kadar radikal ve zor bir performans olmuştur. Bir yıl boyunca her saat başı bir zaman çizelgesini delmek için kullandığı performanstır. Performansa başlamadan bu süreçte kendi bedeninde oluşan değişimi daha iyi gözlemleyebilmek için önce saçlarını kazıtmış ve sembolik olarak üniformaya benzeyen bir kıyafet giymiştir. Tıpkı fabrikada çalışan işçilerin işe geliş ve gidiş saatlerinin kontrol edildiği bir kartotekse benzer kartı basmış ve her seferinde kendi fotoğrafını çekmiştir. Performansın sonunda kartoteksler ve çektiği fotoğraflarla birlikte, bu fotoğraflardan 6 dakikadan oluşan bir video oluşturmuştur.

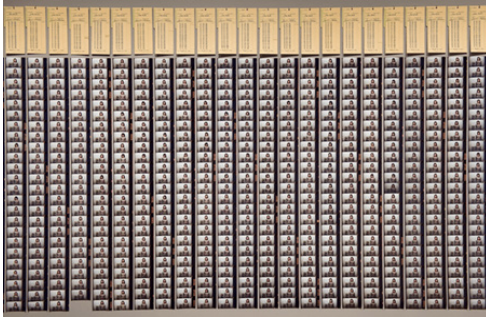

Resim 3. Tehching Hsieh, 'Bir Yıl Performansı', 1980-1981, 'Zaman Saati Parçası'. Fotoğraf: Michael Shen, Sanatçının ve Sean Kelly'nin izniyle, New York.

Hsieh'in yaptığı performanslarında temsiller değil, açık seçik bir durumda bedensel olarak deneyimlediği süreçler gerçektir. Sanatsal performans olarak okumalara dahi izin vermeyen de işin içindeki gerçeklik boyutudur. Bedenle var olanın yine bedenle görünür olması kaçınılmazdır. Klasik anlamda sanatçıların ürettiği sanat temsilleri arasındaki ilişkilerde kopukluklar vardır. Sanatçılar sürekli sanat yaparak ve düşünerek geçirmez hayatlarını. Sanatçıların, sanatsal temsiller üretmediği zamanlarda sıradan yaşantıları vardır. Hsieh'in performanslarının bu kadar radikal olarak algılanmasında, sanatı ve yaşamı ayırtırmadan birlikte görmesi yatmaktadır.

Sanatlar tahakküm ya da özgürleşme girişimlerine yalnızca ve yalnızca onlarla ortak olarak sahip oldukları şeyi ödünç verebilirler: beden hareketleri ve konumları, söz işlevleri görülür ile görülmez bölüşümleri. Ve faydalanabildikleri özerklikler ya da kendi kendilerine atfedebildikleri altüst edicilik aynı temellere dayanır. (Ranciere, 2008:155)

Bedenin hareketlerini denetleyen zihin, aynı zamanda sınırları belirlenmiş bedenin özgürlüğüne açılan mekânı da doldurmaktadır. Mekân da kendi sınırları içerisinde bedenle aynı dönüşüme maruz kalan bir dış beden temsili oluşturmaktadır. Burada, bedenin hareketleri sıradan bir insanın sahip olduğu sadece yaşamsal ihtiyaçlarını gideren bir hayvan konumundadır. Sanatçının zihinsel süreçleri algılanmadığı için, değişiminin ve dönüşümünün izleri bedeninde görülebilir.

Resim 4. Tehching Hsieh, 'Bir Yıl Performansı', 1980-1981, 'Zaman Saati Parçası'. Fotoğraf: Michael Shen, Sanatçının ve Sean Kelly'nin izniyle, New York.

Sanat, sanatçıdan tam bir teslimiyet ister, sanatçının her şeyini ister, fakat çok az sanatçı bunu başarabilir. Bu performansında Hsieh'in belki de yapmak istediği sanatını yani eylemini 24 saat boyunca sürekli olarak kesintisiz sürdürbilmesidir. Bu süreçte, yaşadığı saniyelerini, dakikalarını, saatlerini, günlerini, haftalarını, aylarını kendi sanatına odaklanarak, hayatını kendi sanatına dönüştürmüştür. Her saat başı ve günde 24 defa ayda 720 kere ve yılda 8760 fotoğraf ve onaylanmış zaman kartoteksleri bu süreçten arta kalan şeylerdir. Bunlar sanat nesneleri değildir, yaşadığı sürecin tanıklarındır. Uyku sürelerinin, yemek sürelerinin bölündüğü, herhangi bir konuya odaklanmayı dahi imkânsız hale getiren bu performansta sanatçı, zaman ayarlı bir makineye dönüşmüştür. Çünkü bu, odaklanma, disiplin ve özveri isteyen bir çalışmadır. Zamanın insan üzerine olan baskısını hiç bu kadar radikal şekilde hissedeceği bir durum yoktur. Bütün yılın geçen zamanını bir odaya sığdığını gösteren fotoğraflar izleyici açısından da oldukça ürkütücü olsa gerek.

Canlı bir beden, onu bir eser haline getirmeye ve bu şekilde ilan etmeye çalışan her türlü çabaya inatla direnir. Sanatçı kendi bedenini bir esere dönüştürmez, daha çok farklı vücuda getirme süreçleri gerçekleştirir. Bu süreçlerde beden sürekli farklılaşır. O kendini sürekli dönüştürür, yeniden yaratır ve oluşturur. (Fischer-Llichte, 2016:158)

Hsieh'in her saat başı kartoteksi basarak, kendi fotoğrafını çekmesinde önceki performansında olduğu gibi durağan bir süreklilik yoktur. Bu sefer konsantrasyonunu sürekli olarak kesintiye uğratan ve odaklandığı şeyleri bozguna uğratan düşünce üzerine kurgulamıştır. Sanatçı, zamanın doğasını değiştirerek kendi doğasının keşfine yönelik bir zaman kurgusu yaratmıştır. Hsieh performansını görünmez bağla kendisini bu zaman makinesine bağlayarak zamanın akışını tam ve gerçek zamanda herhangi bir sanatsal temsil olmadan, bedeninin sınırlarını zorlayarak gerçekleştirmiştir.

Edilgen bedenin dışarısı 'bir yıl dış mekanda yaşamak

Hsieh'in bir yıllık performans kapsamında yaptığı performanslarından üçüncüsü olan 1981- 1982 de yaptığı "Dış Mekan Performansı"dır. Bir yıl boyunca sırtında sadece uyku tulumu ve sırt çantasıyla, en soğuk günlerde bile hiç bir mekana girmeden ve araca binmeden, New York'ta evsizler gibi sokaklarda yaşadı. Çoğu zaman yıkanamadığı için evsizler ve sokak hayvanları gibi çok pis koktuğunu, insanların kendisinden nasıl kaçıp uzaklaştığını gözlemlemiştir. Normalde temiz bir insan olduğunu fakat bu şartlar altında kirliliğini rahatlık olarak algıladığını ifade etmiştir. Dış mekânın katı koşulları içerisinde gerçekten savunmasız ve zayıf bir insan olarak, her şartla baş edebilecek belirli pratikleri zamanla kazanmak zorunda kalmıştır.

Resim 5. Tehching Hsieh, 'Bir Yıl Performansı', 1981-1982, 'Dış Mekan Parçası', performansı, New York. Fotoğraflar: Gilbert & Lila Silverman, Adrian Heathfield, Sean Kelly'nin izniyle.

İnsanın çevresiyle olan ilişkisi, mekânın ve şeylerin insana aktardığı bilgi ve tecrübeye dayalı olarak değişime uğrar. Buradaki değişim ve dönüşüm insanın anlam arayışına ve insan olmanın süreçlerine işaret etmektedir. Sanatsal düzlemde ise anlam, çevresel etkenlerle ve insanlarla diyalektik bir ilişkiyi kaçınılmaz kılar.

Sanat etkinliklerini ve nesnelerini kutsar ve sanat bir hayat tarzı olmaya başladığında, salt kendisi için yaparak her insan eylemini kutsar. Kişi yaptığı her eyleme kendisini adar. Ve sanat, zirvelerine ulaştığında, kişinin artık yalnızca kendi eyleminin faili olmadığı duygusunu verir. (Sartwell, 2000:67)

Sanatın paylaşımı toplumsal ilişkileri zorunlu kılar ve sadece paylaşımın değil aynı zamanda sanat yapma pratiklerinin de temelinde bu ilişkiler vardır. Fakat Hsieh, bu ilişkilere farklı öneriler getirerek sanatını sadece dille kurulan anlamların dışında mekânı, dünyayı ve kendisini olduğu gibi deneyimlemeye açmıştır. Belki de en önemlisi sanat düşüncesini nesnelerde değil yaşamın içerisinde, ilişkide olduğu her durumda yaratılabileceğini göstermiştir. Deneyimlediği bu zor performanslarıyla da insanların zihinlerindeki sanat algısına ve pratiklerine yeni önerilerde bulunmuştur.

Bu tür otobiyografik performansların yanı sıra, benzer bir zemin üzerine kurulmuş, fakat daha farklı bir odağı olan bir performans türü de geliştiriliyordu; belli bir etnisite ya da arkaplan veya toplumsal cinsiyete mensup olmayıp, daha çok, genel olarak o artyetisiminden gelen bütün insanların deneyimiyle, hatta kültürel ve etnik müzakere süreçlerinin ta kendisiyle ilgilenen bir türdü bu. (Carlson, 2013: 240)

Resim 6. Tehching Hsieh, 'Bir Yıl Performans', 1981-1982, 'Dış Mekan Parçası', performansı, New York. Fotoğraflar: www.tehchinghsieh.com

Dış mekanı katı ve zorlu şartlar altında deneyimleyen sanatçının bedeni, tıpkı bir hayvanın geliştirdiği, hayatta kalma mücadelesine ve stratejilerine dönüşmüştür. Hsieh bir röportajında "Acı çekmekten bahsedebiliriz sonra özgürlük hakkında konuşmalıyız ama aynı zamanda disiplin hakkında da konuşmalıyız. İçice geçmiş bir çok şey var." (Kim, 2017) diyerek özgürlüğün aslında nelerin göze alınabildiği ile ilgili olarak şekillenebileceğini dile getirmektedir.

Bilinç ile koşullar arasında bir ters orantı koyutlayan, insancıl olma iddiasında ama sahte bir toplumsal düşünme tarzı vardır. Bu düşünme tarzında, yoksulların çektiği ızdıraplar onları zorunluluklarının düşünsel kurbanları haline getirir; yoksulların aklı fikri nasıl hayatta kalacaklarının hesabından ibarettir. Bilinç incelikleri, yorum karmaşıklıkları, hali vakti yerinde olanların lüksü gibi görünür. (Sennett, 2014: 68)

Hsieh kaçak göçmen olarak geldiği New York'ta 14 yıl boyunca yaşadığı şey öteki olması ve yabancı olması bilincini değiştirmiştir. Bir insan olarak nasıl hayatta kalacağı ile ilgili tüm argümanlar bir sanatçı olarak ne yapacağını belirleyen araçlara dönüşmüştür. New Yorkta yabancı bir insan, yabancı bir sanatçı olarak, yaptığı performansları ile kendi içerisinde yaşadığı ve geçirdiği süreçlerle, yaşantısını sanat eseri haline getirmiştir. Günümüzün uygarlığı ürettiği her türlü kitle iletişim araçları sayesinde bireyleri, üretim ve tüketim

kitlelerine dönüştürmektedir. Aynı davranış modellerinin oluşumuna zemin hazırlayan toplumsal roller, bireysel özgürlükleri bile bir reçeteye dönüştürmektedir. Sanatçının dış mekân performansında deneyimlediği şeyler arasında kendi kişisel tercihleri ile yaratılmış durumunu toplumsal sistemin yok saydığı insanlara ve mülkiyet ilişkilerine karşı duruşu olarak okuyabiliriz. Sanatçı, sanat yapma biçimlerinin piyasa koşulları içerisinde tariflendiği bir çağda, denetimden ve klişelerden uzaklaşmasının olasılıklarını yaratmıştır. Kendi değerlerini ve duruşunu yaratabilen sanatçılar, bu reçetelerin dışında alternatif olarak sanat yapma pratikleri ve becerileri gösterebilirler. Bu çerçevede sanat, insanın kendini nesnesiz ve temsilsiz yarattığı daha yaratıcı bir alana dönüşebilir.

SONUÇ

Performans sanatının en zorlu süreçlerini kendi bilinci ile kurgulayarak deneyimleyen Hsieh, sanatsal nesneler üretmeden, sanatı yaşamın ve değişimin kendisi olarak görmüştür. Yaptığı performanslarla kendi özgünlüğünü ve sanatsal duruşunu, sanatsal tasarım nesneleri yaratmadan gerçekleştirmiştir. Sanatçının sorun olarak gördüğü "değişim" olgusunu, çalışmalarındaki süreçlerde bir sanatsal eser yaratmak ve tasarlamak değil, yaşamı kurgulayarak yaratmanın olanakları ile sorgulamıştır. Sanatçı, sanatı radikal bir başkaldırı aracı olarak kendi bedeni ve dolayısıyla düşüncelerindeki değişimin nesnesi olarak görmüş ve deneyimlemiştir. Sanat izleyicisinin ve sanatsal üretim süreçlerinin radikal değişimlerini ve önerilerini içinde barındıran bu performanslar, öznel bir tavır olarak sanata ve sanatçıya olan bakış açılarının esnemesine ve zenginleşmesinin olasılıkları olarak algılanabilir. İnsan özgürlüğü, yaşamın yorumlanmasında ve eyleme dönüşen pratiklerinde farklı bakış açıları yaratabilmesindeki yaşamsal değerleri gerçekleştirebilmesidir. Sanatsal değerler aynı zamanda insani değerlerin göstergelerini oluşturmaktadır. Bu anlamda her sanatsal bakış açısı, yaşamda daha özgür ve özgün alanlarının zenginleşmesi ile mümkündür.

KAYNAKLAR

Abramovic, Marina. 'Performance Artist Tehching Hsieh Talking Risks With Marina Abramovic', (06 Kasım 2017) 1 Ocak 2019. <https://www.interviewmagazine.com/art/performance-artist-tehching-hsieh-talks-taking-risks-marina-abramovic>

Breton, David Le. 'Ten ve İz', İstanbul: Sel Yayıncılık, 2011.

Carlson, Marvin. 'Performans', Ankara: Dost Kitabevi

Yayınları, 2013.

Kim, Demie. 'The Performance Artist Who Went To Impossible Extremes', (25.12.2018) 3 Ocak 2019. <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-performance-artist-tied-woman-year>

Lichte, Erika Fischer. 'Performatif Estetik', İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Ong, Walter J. 'Sözlü ve Yazılı Kültür', İstanbul: Metis Yayınları, 2007.

Ranciere, Jacques. 'Görüntülerin Yazgısı', İstanbul: Versus Kitap, 2008.

Sartwell, Crispin. 'Yaşama Sanatı', İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.

Sennet, Richard. 'Kamusal İnsanın Çöküşü', İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996.

Sennet, Richard. 'Yabancı', İstanbul: Metis Yayınları, 2014.